

Формування освітньої траєкторії студентів на квазіпрофесійному та діяльнісному етапах технології формування профорієнтаційної компетентності у майбутніх вчителів географії на принципах імітаційної та соціальної навчальної моделей спрямоване на стимулювання усвідомлення майбутніми вчителями суперечностей між вимогами професійної підготовки до особистісних якостей учителя і сформованістю їх у студентів, сприятиме формуванню емоційно-вольового, оцінно-рефлексивного та змістовно-операційного компонента профорієнтаційної компетентності.

Побудова навчального процесу на принципах контекстного навчання адаптує теоретичну модель профорієнтаційної підготовки майбутніх вчителів географії до реального професійного середовища, сприяє внутрішньому стимулюванню їх активності до профорієнтаційної діяльності, успішному засвоєнню профорієнтаційних знань, умінь і навичок та їх використанню на практиці, дозволяє їм спробувати себе в ролі професіоналів. Засвоєння профорієнтаційного матеріалу на основі вирішення конкретних професійних завдань забезпечує не лише високий рівень результативності навчання, а й сприяє формуванню системи професійно-особистісних цінностей у студентів та їх професійному самовизначенню.

Отже, імплементація в навчальний процес технології контекстного навчання, суттєвою характеристикою якого є моделювання предметного і соціального змісту майбутньої педагогічної діяльності за допомогою знакових засобів, сприяє послідовному наближенню студентів до майбутньої професійної діяльності, формує у них позитивну мотивацію до навчання, спрямовує їх діяльність на оволодіння способами розвитку й удосконалення знань, умінь і навичок, що є ефективним засобом формування профорієнтаційної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зінченко В.П., Харламенко В.Б. Формування профорієнтаційної компетентності педагога: теорія і практика: монографія/ Зінченко В.П., Харламенко В.Б. [та ін.] – Глухів: РВВ ГНПУ імені ім. О. Довженка, 2010. – 198 с.
 2. Подковко Х.В., Журавель В.М. Педагогічні умови формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів технологій – Режим доступу: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=1936 (с. 216 – 219)
 3. Скворцова С.О. Формування професійної компетенції майбутнього вчителя на засадах контекстного навчання. – Режим доступу: <https://skvor.info/publications/articles/view.html?id=95>
 4. В.Б. Харламенко. Діагностика сформованості профорієнтаційної компетентності майбутнього вчителя трудового навчання. – Режим доступу: http://visn_ped.gnpu.edu.ua/Visnik%2014%202010.pdf (с. 183 – 187)
- О. І. Шапран Технологічна карта використання контекстного навчання у професійній підготовці майбутніх учителів. – Режим доступу: http://C:/Users/1/Downloads/VchuP_2015_10_24.pdf

Редько В.Г.

Інститут педагогіки

Національної академії педагогічних наук України

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДО КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ПСИХОДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Навчання іноземної мови у початковій школі різнобічно співвідноситься з освітніми галузями основної та старшої школи, що засвідчує про його цільове спрямування, неперервність і наступність у всьому шкільному курсі. Головна мета навчання на цьому етапі полягає у формуванні в учнів умінь і навичок іншомовного міжкультурного спілкування в усній та письмовій формах відповідно до мотивів, цілей і соціальних норм комунікативної поведінки в типових сферах і ситуаціях, окреслених навчальною програмою [4]. Зазначена мета

забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим, соціокультурним і загальнонавчальним досвідом, узгодженим із віковими особливостями молодших школярів.

На початковому етапі закладаються психолінгвістичні основи іншомовної комунікативної компетентності, необхідні та достатні для подальшого її розвитку, створюється підґрунтя для набуття школярами іншомовного мовленнєвого досвіду в аудіюванні, говорінні, читанні, письмі. Засобами іноземної мови відбувається вплив на виховання, освіту і розвиток учнів. Формування іншомовної комунікативної компетентності здійснюється шляхом паралельного і взаємопов'язаного навчання усіх видів мовленнєвої діяльності, з превалюванням усної основи навчання у 1-му класі. Відповідно до вікових особливостей учнів молодшого шкільного віку домінують репродуктивні види навчальної роботи, які виконуються за зразком, інструкцією як орієнтовною основою діяльності, проте вже в четвертому класі доцільно розширювати мережу доступних учням творчих видів роботи, умотивовувати результати продуктивної діяльності, що здійснюється у межах набутого іншомовного навчального досвіду, зацікавлювати в її виконанні [5].

Дидактичне поняття «початкова школа» в Україні визначається 1–4-им класами як першим ступенем загальноосвітнього навчального закладу. За результатами психологічних досліджень, це саме той етап активного психофізіологічного розвитку особистості дитини, який знаменує важливі вікові психічні зміни в її житті [3]. Кожен рік перебування в школі дітей молодшого шкільного віку характеризується значними якісними трансформаціями в різних сферах їхньої розумової діяльності. Вони по-різному відбиваються в пам'яті, поведінці, мисленні, мовленні, мотивах, діях, інтересах, ставленнях, оцінках тощо. У зв'язку з цим дидактично недоцільно і методично невиправдано узагальнювати методи, форми, способи, види навчальної діяльності, що можуть бути типовими для всіх учнів початкової школи. Кожний наступний рік просування дітей у своєму розвитку у межах 1–4-го класів зумовлює пошуки різних дидактичних і методичних підходів до реалізації змісту навчання, у тому числі й до використання методів, форм і способів оволодіння ним відповідно до певної педагогічної парадигми.

Отже, визначаючи дидактичні та методичні засади компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі, не варто узагальнювати наукові положення, що можуть бути характерними для навчальної діяльності всіх учнів цього віку, а дотримуватися принципу їх диференціації відповідно до психофізіологічних особливостей дітей кожного класу, оскільки до цього зумовлюють активні зміни в їхньому психічному розвитку, і те, що властиве першокласникам, не завжди може бути адаптивним для четвертокласників і об'єктивно даватиме різний результат.

Успішне впровадження компетентісно орієнтованого навчання чужомовного спілкування учнів початкової школи різнобічно залежить від методів, форм і засобів навчання, зокрема від змісту підручників, більше того, від вправ і завдань, які в них уміщені, оскільки саме вони репрезентують зміст діяльності, що мають виконувати школярі під час пред'явлення та активізації навчального матеріалу. У процесі практичного виконання відповідних видів роботи в індивідуальних, парних і групових формах в учнів формуються не тільки уявлення про лінгвістичні особливості чужої для них мови, але й набувається досвід мовленнєвої взаємодії у різних ситуаціях спілкування [6].

Основними напрямками трансформації змісту навчання іноземних мов у початковій школі відповідно до компетентісної парадигми уявляються такі:

- а) дидактичне переосмислення сутності навчального матеріалу під кутом зору його актуальності, доцільності, доступності, відповідності іншомовним комунікативним потребам учнів, їхнім віковим можливостям, достатності для забезпечення їхніх іншомовних комунікативних намірів, окреслених навчальною програмою;
- б) визначення значущих для молодших школярів зв'язків вивченого матеріалу з життєвою практикою, з навчальним досвідом, набутим під час оволодіння іншими шкільними предметами, що асоціюється з рівнем його прагматичності – сферами використання у реальних умовах спілкування;
- в) забезпечення ефективної активізації та сприяння засвоєнню учнями доцільно дібраного мовного матеріалу в різних видах мовленнєвої діяльності через умотивування навчальних дій і використання

оптимальної системи вправ і завдань та дидактично доцільних допоміжних засобів; г) сприяння усвідомленому оволодінню учнями способами діяльності з іншомовним матеріалом у межах певного кола понять, явищ, процесів, об'єктів, фактів, зокрема сфер і тем спілкування, змісту мовного і мовленнєвого матеріалу, правил, інструкцій тощо, які доступні для розуміння та узгоджуються з їхніми віковими потенційними можливостями [12]. Саме ці положення можуть слугувати підґрунтям для реалізації компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов молодших школярів.

У початковій школі важливо зацікавити учнів у вивченні іноземної мови, викликати в них позитивне ставлення до предмета, вмотивувати необхідність і значущість володіння нею як неповторним засобом міжкультурного спілкування. Початкова школа повинна забезпечувати наступність і безперервність процесу навчання у всьому курсі середньої загальноосвітньої школи, сформувати базові психолінгвістичні та мовленнєві механізми, необхідні для подальшого розвитку іншомовної комунікативної компетентності.

Важливим підґрунтям для успішної організації компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов є вікові особливості молодших школярів, які слід розглядати під кутом зору їхніх потенційних можливостей засвоювати спрогнозований зміст навчання.

До найважливіших для вивчення іноземних мов психологічних особливостей дітей молодшого шкільного віку слід віднести питання їхнього інтелектуального розвитку, здібностей, мислення, пам'яті та використання її можливостей, механізмів говоріння, пізнавальних інтересів, уваги, сприймання, розвитку волевих якостей, надання пріоритетів формам і видам навчальної роботи, уміння організовувати та оцінювати власну діяльність тощо. Раннє навчання зумовлене психофізіологічними, дидактико-когнітивними та соціальними чинниками. Стисло схарактеризуємо їх і адаптуємо до особливостей оволодіння іншомовним спілкуванням.

До психофізіологічних чинників належать такі властивості молодших школярів: нейрофізіологічне дозрівання мозку та пов'язані з цим гнучкість і пластичність механізмів говоріння, розвиток пам'яті, уваги, уяви, здатність до імітації, наслідування, висока сенситивність, відсутність негативних стереотипів, довірливість і відкритість до зовнішніх впливів, готовність до навчання та зацікавленість у ньому, мотивація на досягнення успіху, довірливість, продуктивність і стійкість пізнавальних процесів, готовність керувати поведінкою на основі прийнятого рішення чи наміру [1]. Відповідно, на цьому етапі доцільно зосередити увагу на імітації звуків під час навчання іншомовної вимови; наслідуванні в інтонуванні в усному мовленні; активному й дидактично доцільному долученні ілюстративних матеріалів під час презентації нових мовних одиниць; використанні різних аналізаторів (зорового, слухового, мовленнєво-моторного, рухового) у процесі запам'ятовування іншомовного матеріалу та нових об'єктів вивчення, що викликають інтерес, тощо.

Дидактико-когнітивними чинниками раннього навчання іноземної мови є новий рівень розвитку практичної та пізнавальної діяльності молодших школярів, готовність до свідомого оволодіння іншомовним навчальним матеріалом, удосконалення мовних здібностей у процесі спілкування, набуття мовного досвіду та відчуття мови, подальший інтелектуальний розвиток, усвідомлення власної траєкторії розвитку, а у зв'язку з цим і використання відповідних механізмів засвоєння навчального матеріалу, формування організаційних, загальномовленнєвих, загальнопізнавальних, контрольно-регулювальних та оцінювально-результативних умінь, здатність до рефлексії.

Соціальними чинниками успішного навчання іноземної мови дітей молодшого шкільного віку є створення доброзичливої психологічної атмосфери у процесі навчання, відсутність негативних стереотипів щодо інших народів і країн, мова яких вивчається, готовність до сприйняття нової соціокультурної інформації та формування на цій основі толерантності, поваги до людей різних національностей, набуття певного рівня міжкультурної іншомовної компетентності, зокрема формування комунікативної поведінки відповідно до ситуацій та умов спілкування іноземною мовою.

Важливою тенденцією оновлення змісту навчання іноземних мов у початковій школі є принцип взаємопов'язаного навчання іноземної мови і культури, який зумовлює потребу в формуванні *міжкультурної особистості*. Під цим терміном ми розуміємо здатність людини жити в сучасному глобалізованому, мультилінгвальному та полікультурному середовищі, соціалізуючись у ньому через спілкування іноземною мовою та дотримуючись норм відповідної комунікативної поведінки.

Міжкультурній особистості характерне уміння спілкуватись іноземною мовою на рівні, котрий дає змогу висловлювати власні думки, судження, погляди, ставлення з найбільш важливих тем, які дозволяють комфортно почуватись у навколишньому іншомовному середовищі, розуміти іншомовну інформацію, адекватно на неї реагувати та використовувати для задоволення власних соціальних потреб. Така особистість розпочинає формуватись у початковій школі, коли учні поступово знайомляться з новими та нехарактерними для їхнього життєвого досвіду іменами, прізвищами, назвами міст, вулиць, а також назвами окремих об'єктів із побутової, навчальної та культурно-пізнавальної сфер. Вони набувають досвіду іншомовного спілкування у межах навчального матеріалу, окресленого шкільною програмою, що сприяє формуванню первинних уявлень про чужомовне соціокультурне середовище.

Узагальнимо зазначені характеристики вікових особливостей учнів початкової школи через призму їхніх потенційних можливостей оволодівати іноземною мовою. До них варто віднести такі:

- важливу роль образів у сприйманні та запам'ятовуванні іншомовного навчального матеріалу;
- незначну кількість раціональних прийомів запам'ятовування;
- мимовільність уваги, низький рівень її концентрації та орієнтація на сильний подразник;
- підвищену емоційність запам'ятовування інформації під впливом емоційних вражень та афективних переживань;
- імпульсивність, реактивність, недовільність вольових зусиль, перевагу збуджувальних процесів над гальмівними та використання процесів «поза межового гальмування»;
- можливість механічно запам'ятовувати поки ще не усвідомлювану, втім ситуативно необхідну для іншомовних комунікативних потреб навчальну інформацію;
- значну роль навчальної гри у процесі навчально-пізнавальної діяльності;
- схильність до копіювання та наслідування у діях, надання переваги діяльності за зразком/аналогією;
- незбалансованість аналітико-синтетичної діяльності, недоступність абстрактних міркувань високого рівня, превалювання конкретного та наочно-образного мислення;
- недостатню розвиненість операцій планування, систематизації, узагальнення;
- екстенсивний характер пізнання світу, що оточує учнів.

На нашу думку, саме ці вікові особливості молодших школярів є пріоритетними і можуть слугувати психологічним підґрунтям для проектування моделі компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі. Знання і врахування їх допоможе вчителю ефективно і раціонально організовувати навчальний процес, адекватно користуватися наявними засобами, на достатньому професійному рівні планувати зміст уроків і прогнозувати результати роботи відповідно до умов навчання. Також ці характеристики мають знати автори шкільних підручників і доцільно їх використовувати у своїй підручникотворчій діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Выготский Л.С. Мышление и речь / Л.С. Выготский. – М.: Лабиринт, 1996. – 416 с.
2. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе / И.А. Зимняя. – М.: Просвещение, 1991. – 220 с.
3. Крутецкий В.А. Психология / В.А. Крутецкий – М.: Просвещение, 1980. – 352 с.

4. Редько В.Г. Концепція навчання іноземної мови учнів початкової школи / В.Г. Редько // Наукові записки: Психолого-педагогічні науки. – Ніжин: Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя. – Вип.2. – 2006. – С. 54–57.

5. Редько В.Г. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів початкової школи : науково-методичний посібник / В. Редько. – К. : Генеза, 2006. – 136 с.

6. Редько В.Г. Дидактичні та методичні підходи до конструювання змісту навчання іноземних мов у сучасних ЗНЗ на компетентнісних засадах: теорія і практика / В.Г. Редько // Іноземні мови у школах України. – 2014. – № 4. – С. 17–23.

Ролік А.В.

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ВПРАВИ ЯК ЗАСІБ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ

Методика навчання перекладу суттєво відрізняється від методики навчання іноземній мові, оскільки вона базується вже на певному володінні іноземною мовою. Навіть термінологічний аспект спеціально в курсі перекладу не вивчається, а засвоюється в ході оволодіння навичками перекладу [1,102].

Мета даної статті полягає в тому, щоб показати різницю між навчанням іноземній мові та навчанням перекладу та розглянути основні види перекладацьких вправ.

Основна увага при навчанні перекладу звертається не на мовні форми, а на функціональний зміст думки, вираженої в конкретному мовленнєвому творі. З цього результує, що головним завданням є робота над розумінням, з одного боку, і над втіленням уявленої думки в мовні форми - з іншого. В практиці перекладу ці дві сторони безпосередньо слідуєть одна за іншою, а часто й переплітаються. При навчанні перекладу завжди доцільно починати з розмежування цих двох сторін діяльності перекладача. Вчити розумінню з виділенням інваріантного змісту можна й на фоні рідної мови. При цьому знімається найбільша трудність - трудність іноземної мови і увага концентрується на основному завданні по виділенню інваріанту думки [2, 50- 51].

Перш ніж приступити до перекладу тексту необхідно виділити деякі загальні параметри, які характеризують всякий друкований текст. [3,7].

Найважливішою характеристикою тексту є його змістовна спрямованість, функціональне призначення.

До другого параметру належить вираження особистості відправника повідомлення.

І, нарешті, третій - направленість повідомлення на адресанта.

Переважання одного з цих параметрів в конкретному тексті визначає основну характеристику тексту. Якщо переважає перший параметр, то текст стає переважно описовим. Якщо другий, тоді йдеться про передачу внутрішніх переживань автора чи про розповідь про його вчинки.

Якщо в тексті домінує направленість на адресанта, то можна говорити про спонукальну характеристику тексту. Остання має місце в рекламній і почасти патентній літературі.

Характеристика мовних засобів тексту визначається цими основними параметрами і включає лексичні, граматичні та стилі стичні особливості.

Приступаючи до практичного перекладу бажано мати два різних, але близьких за змістом тексти. Один з цих текстів перекладається усно на занятті в класі при фронтальній роботі зі всім класом під керівництвом учителя. В ході цього перекладу вчитель вносить поправки, уточнення, пояснення і пропонує остаточний варіант перекладу для кожного речення. Важливо, проте, відмітити, що вчителю не слід нав'язувати свій варіант перекладу в якості

Тоді їм запропонували перефразувати вихідні фрази таким чином, щоб слово "даремно" зникло, а смисл залишився. Після цього вони легко впоралися з перекладом. Пор.: